

RECENZIE ANNA KARENINA

IUBIREA, DEȘI UNA DINTRE CELE MAI PROFUNDE TRĂIRI UMANE, NU FACE EXCEPȚIE DE LA REGULA CĂ NICI SENTIMENTELE NU SUNT, PRIN ELE ÎNSELE, BUNE SAU RELE.

Nu orice simțământ al iubirii trebuie să înduioșeze inimi, să poarte în mod obligatoriu pecetea binelui și să aibă ca rezultat împlinirea și fericirea umană. A iubi nu echivalează cu a fi fericit, la fel cum nici fericirea nu are întotdeauna drept cauză iubirea. Anna Karenina este o grăitoare dovadă literară a acestei idei. În magistrala operă a lui Tolstoi, pe scena iubirii-mamă se prezintă mai multe piese – fiice ale iubirii – legate doar de ideea că toate poartă semeț numele drăgăstoasei mame. Fiecare piesă caută să aducă un elogiul tipului de iubire pe care îl consideră apogeul desăvârșirii. Într-o piesă actorii vestesc encomiastic despre mirobolanta, parfumată și pățimașă iubire trupească, fizică, în piesa următoare stihuri laudative sunt închinare iubirii spirituale, orientată spre partea lăuntrică, nevăzută, a sufletului uman. Cititorul poate sta liniștit: până la finalul cărții, cel mai probabil se va regăsi într-una dintre piesele pe care le observă, a cărei corespondență emoțională o poate afla în înmiresmatele file ale vieții sale, trecute, prezente sau, cine știe?, viitoare.

Semnificația operei cred că se descoperă pe cărarea destinelor celor două cupluri, Levin și Kitty, respectiv Anna și Vronski. Pe măsura curgerii line a poveștii, începe să fie clar că cele două perechi devin reprezentări diferite ale vieții de familie și ale iubirii existente între ele. Între Levin și Kitty există un sentiment pur, spiritual, o dragoste curată, tinerească, înfloritoare, care se dezvoltă continuu. Izvorăște din suflet, iar sufletul fiind nemuritor, și dragostea lor e asemenea. Asta nu înseamnă că nu există o atracție fizică între cei doi, însă accentul nu cade pe desăvârșirea iubirii între ei prin consumarea dragostei trupesti, ci pe trăirea vieții ca și cum cele două suflete și cele două voințe ar deveni una singură. Între Anna și Vronski iubirea este una fizică, pățimașă, adulterină, sortită pierii parcă încă din timpul consumării ei. Fiind trupească, este, prin urmare, efemeră, limitată, nestatornică, într-o perpetuă scădere a intensității. În sprijinul acestei idei vine și următoarea observație critică a lui Nicolae Steinhardt, în legătură cu scena dragostei trupesti dintre Vronski și Anna:

În fond, el (Vronski) are acum, fulgerător, intuiția problemei care i se va pune de atunci încolo în cursul întregii lui vieți: cum să se descotorosească de acest corp? [...] Deși e prima îmbrățișare a eroilor și deci momentul de mare fericire, tragedia s-a și încheiat; îndrăgostiții n-o aud, dar șuierând lugubru, locomotiva ucigașă a și pornit încetișor la drum, conform unui tainic și inexorabil mers al trenurilor. În clipa aceea chiar, Vronski, pe plan atemporal, o ucide pe Anna. Poate că nicăieri, în literatura universală, dragostea și moartea nu au mai fost mai inextricabil simultaneizate, iar actul posesiunii nu a fost mai psihanalitic identificat cu cel al morții.[1]

Am observat un anumit motiv care mi-a plăcut, și anume cel al transfigurării persoanei prin iubire sau din lipsa iubirii. Tolstoi l-a prezentat prin Levin și Anna. Primul, în perioada dinaintea nunții, când

dragostea față de Kitty iradiază, îl copleșește și îi inundă orice ungher al ființei, vede lumea ca pe un eden pământesc, toți oamenii par a fi înconjurați de un nimb al virtuților omenești, simte o stare de bine-dispoziție continuă, vede numai frumusețea din oameni și din lucruri. Mi-a adus aminte de sfatul unui profesor care ne spunea să vedem lumea, zi de zi, ca prin ochii aceleia proaspăt îndrăgostit. Anna, spre finalul cărții mai ales, din cauza involuției sentimentelor față de Vronski, privește lumea cu dezgust, percepe totul negativ, urât, hidos, nesemnificativ, plin de ură. Această perspectivă de a privi lumea arată încă odată diferența dintre iubirea care unește cele două cupluri.

Raportarea la iubire se poate face și dintr-o perspectivă teologică. Iubirea dintre Levin și Kitty simbolizează iubirea creștină, firească, încadrată în tiparele normalității, față de cea dintre Anna și Vronski, situată la polul opus. Tot prin Levin și Anna, Tolstoi cred că face o diferență dintre iubirea mântuitoare, izbăvitoare și cea distructivă. Chiar la finalul cărții, Levin începe să creadă. În sufletul lui necredincios încep să rodească simțăminte și idei creștine. Și este foarte interesant cum ajunge aici: de la viața creștină pe care o duce, dar în mod involuntar, nedeclarat! El își dă seama că viața care îi este dată, soția, copilul, gospodăria, legile naturii și tot ce-l înconjoară nu pot a-i fi date decât de către Dumnezeu. În Teologie, cugetările lui se numesc revelație naturală, adică constatarea omului că Dumnezeu există pornind de la legile naturii, de la cele morale, observând armonia și rațiunea care există în om, în lume și în univers. Aceasta e iubirea mântuitoare, adică iubirea care salvează un suflet sau mai multe. Iubirea Annei e cea distrugătoare, prin raportare la actul sinuciderii; iubirea față de Vronski a făcut-o să ajungă acolo, la adulter și la suicid, adică la pierderea sufletului ei, precum personajul flaubertian, Emma Bovary.

Dincolo de observațiile de factura criticii literare la adresa Annei, consider că se cuvine ca orice s-ar spune despre personajul Anna Karenina și reprezentările ei pe scena actuală a vieții noastre să se spună sine ira et studio, adică fără mânie și părtinire, precum este bine a se scrie istoria. Să nu judecăm de pe poziția autoînchipuită a exemplelor umane, ci să încercăm un sentiment de milă, compasiune în asemenea situații. Motto-ul cărții, A mea este răzbunarea, Eu voi răsplăti (Rom XII, 19), spune Domnul, nu lasă loc de îndoială că nu noi suntem în măsura de a condamna sau judeca pe nimeni (doar dacă nu avem onorabila funcție de magistrat), personaj sau persoană, ci această atribuție este una de drept divin.

Ca apreciere generală, Anna Karenina mi s-a părut romanul etalon al vieții de familie, punctul de referință al acestei teme. Am rămas marcat de geniul de povestitor al lui Tolstoi, de talentul său de a crea personaje tipuri-umane à la Balzac și de erudiția sa veritabilă. În fine, este o carte excelentă despre viața de familie, despre înalta societate rusă la mijloc de secol XIX, despre sensurile și direcțiile iubirii, despre patimi și despre atâtea altele, care s-au scris și care se vor scrie.

Autorul – Lev Tolstoi

Editura – Polirom

Colecția – Top 10+

An – 2012

Traducător – Emil Iordache

Pagini – 936